

Josune Igoa
Olatz Aldabaldetrek

Experiències d'Intered Euskal Herria en relació amb la potencialitat del joc cooperatiu

Resum

El joc és l'univers dels nens, es el seu ofici, la seva professió, que abandonem en créixer i fer-nos adults. Però també és veritat que els adults juguem en ocasions especials amb els nostres nens, per exemple en les festes familiars. Encara ens queda per descobrir que podem jugar entre adults, de la mateixa manera que llegim llibres. Creiem que el joc és fonamental per tal de ser persona, ja que toca les fibres del plaer i la felicitat. Cada persona busca la felicitat i la desitja en la seva vida. Als adults ens queda molt per descobrir sobre la potencialitat del món del joc.

Experiencias de Intered Euskal Herria en relación con la potencialidad del juego cooperativo

El juego es el universo de los niños, es su oficio, su profesión, que abandonamos al crecer y hacernos adultos. Pero también es verdad que los adultos jugamos en ocasiones especiales con nuestros niños, por ejemplo en las fiestas familiares. Todavía nos queda por descubrir que podemos jugar entre adultos, tal como leemos libros. Creemos que el juego es fundamental para ser persona, ya que toca las fibras del placer y la felicidad. Cada persona busca la felicidad y la desea en su vida. A los adultos nos queda mucho por descubrir sobre la potencialidad del mundo del juego. s educativos, Refuerzo, Relación

The experiences of Intered Euskal Herria concerning the potentiality of co-operative play as an educational tool

Playing is children's universe, their trade and their profession, which we leave behind when we grow up and become adults. But it is also true that we adults play on special occasions with our children, such as at family parties. We still have to discover that we can play among adults, in the same way as we read books. We believe that playing is fundamental in being a person, as it evokes pleasure and happiness. Everyone looks for happiness and wants it in their life. We adults have a lot to learn about the potentiality of the world of play.

Autors: Josune Igoa i Olatz Aldabaldetrek

Article: Experiències d'Intered Euskal Herria en relació amb la potencialitat del joc cooperatiu

Referència: Educació Social, núm. 33 pp.

Adreça professional: Centro de recursos en juegos cooperativos Intered Euskal Herria. Centro de recursos en juegos cooperativos Intered Euskal Herria. c/Bengoetxea 4. 20004 Donostia www.kometak.com c/Bengoetxea 4. 20004 Donostia www.kometak.com

Introducció

Experiències d'Intered Euskal Herria en relació amb la potencialitat del joc cooperatiu com a eina educativa

Per què el joc cooperatiu?

El joc és l'univers dels nens, es el seu ofici, la seva professió, que abandonem en créixer i fer-nos adults. Però també és veritat que els adults juguem en ocasions especials amb els nostres nenes, per exemple en les festes familiars. Encara ens queda per descobrir que podem jugar entre adults, de la mateixa manera que llegim llibres.

Creiem que el joc és fonamental per tal de ser persona, ja que toca les fibres del plaer i la felicitat. Cada persona busca la felicitat i la desitja en la seva vida. Als adults ens queda molt per descobrir sobre la potencialitat del món del joc. Viurem millor i tindrem una més gran qualitat de vida com més i millor juguem. Si nosaltres insistim en el joc cooperatiu és perquè són jocs físics i de taula per jugar en grup i en els quals tot el grup guanya o perd. No hi ha una única persona guanyadora ja que el desafiament es presenta al grup sencer. Es tracta, per tant, d'unir la imaginació i el poder creador de tots els components del grup per aconseguir junts un objectiu comú davant d'un element o personatge extern que és el perill per al grup. Per tant, el meu veí o la meua companya de joc no constitueixen una amenaça per a mi sinó que junts-es intentarem guanyar, ajudant-nos entre jugadors-es. O sigui que no s'elimina la competitivitat sinó que es dirigeix i gestiona d'una altra manera. Perquè el factor competitiu forma part del plaer. I sense plaer no hi ha joc!

Es tracta d'una eina meravellosa, fàcil, natural que conté missatges de gran profunditat al servei de la vida. Per exemple, tenir l'experiència que és positiu i enriquidor construir alguna cosa junts-es, fruit de les diverses formes de comunicar-nos, respectar els diferents ritmes sense aixafar l'altre, confiant que tots aportaran allò millor de si mateix al servei del grup... Si no aconseguim descobrir el plaer d'aquestes petites coses, estem perdent milers d'oportunitats de fruit en allò quotidià.

**Els jocs
cooperatius son
una proposta a
un canvi d'actitud
en la nostra vida
diària**

Els jocs cooperatius son una proposta a un canvi d'actitud en la nostra vida diària. La cooperació fomenta la participació, facilita l'organització, el reconeixement d'habilitats de cada persona i el treball col·lectiu. Participar en jocs d'estructura cooperativa ens permet assajar comportaments desitjables en la construcció de la comunitat i reflexionar sobre els valors implícits en la nostra societat.

L'opció lúdica cooperativa aprofundeix així, en la llibertat de les persones creant una situació que els fa (Orlick, 1990):

- **Lliures de competició:** L'objectiu és, en aquest cas, comú a tots i el joc demanda la col·laboració entre els participants. D'aquesta manera, els jugadors es veuen lliures de l'obligació de tractar de superar els altres, amb la qual cosa el joc és percebut d'una manera diferent i hi ha més oportunitats per a l'actuació prosocial.
- **Lliures per crear:** La situació no exigeix la recerca immediata del rendiment, ni marca camins prefixats d'actuació. Per tant, es crea l'ambient adequat per a l'exploració i per al pensament divergent i creatiu.
- **Lliures d'exclusió:** Els jocs cooperatius trenquen amb l'eliminació com a conseqüència de l'error. D'aquesta manera, la manca d'encert anirà seguida de l'oportunitat per rectificar i per buscar noves solucions. Ningú serà exclòs per no posseir unes habilitats o capacitats determinades.
- **Lliures de l'elecció:** Els jocs cooperatius són oberts a la possibilitat que les persones prenguin decisions i actuïn en consonància amb les seves pròpies eleccions.
- **Lliures d'agressió:** Atès que el resultat en els jocs cooperatius s'assoleix coordinant les pròpies accions amb les alienes i no rivalitzant en la participació lúdica, s'origina un clima social en què no tinguin cabuda els comportaments agressius i destructius.

Els jocs cooperatius també ens poden ensenyar a jugar amb els jocs competitius d'altra manera, sense trepitjar l'altre, jugant per fruir no solament per guanyar.

Exemples de jocs cooperatius:

L'hort, joc cooperatiu de taula.

L'objectiu del joc és recollir la fruita dels arbres i repartir-la bé en els cistells dels jugadors abans de construir-se el puzle del corb.

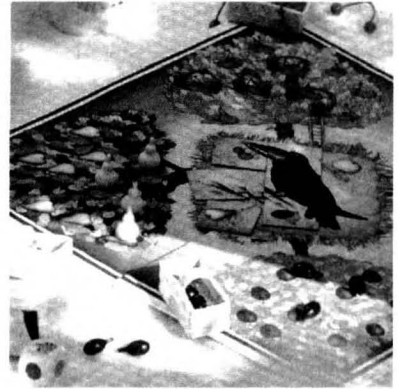
Sobre el tauler es col·loquen 8 fruites a cada arbre, deixant a un costat les peces del puzle. Cada jugador o grup rep un cistell buit. Es pot començar a jugar.

El primer jugador tira el dau i si li toca un color pot collir una fruita del color corresponent i col·locar-la en el seu cistell. Si li toca en el dau el dibuix d'un cistell pot escollir una fruita.

Cada jugador només pot tenir en el seu cistell dues fruites de cada classe. Par això, quan li toca un color de les fruites que ja té al cistell pot elegir donar aquesta fruita a un altre jugador o passar.

Si a un jugador li toca en el dau el dibuix d'un corb, agafa una peça del puzle i la col·loca en el tauler. Passa el torn al següent jugador.

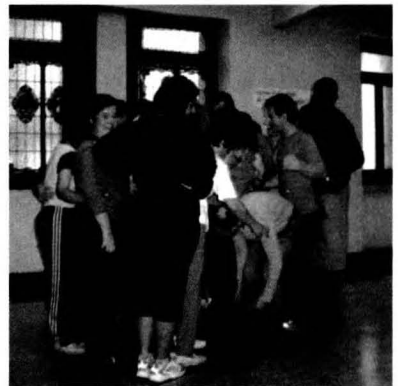
Guanyarem tots junts si aconseguim recollir totes les fruites dels arbres fins que es construeixi el puzle del corb, per contra perdrem tots junts.

La catifa és un vaixell joc cooperatiu físic

Tots els jugadors són dins d'una pastera (catifa) al mar i han d'arribar a la platja (l'animador fixarà l'espai físic de la platja) tots junts.

Cap dels jugadors pot sortir de la pastera, ja que al mar hi ha taurons. Els jugadors guanyaran el joc si aconseguixen arribar a la platja sense que ningú caigui de la pastera o l'abandoni.

Valors del joc cooperatiu

En els jocs cooperatius, la competició existeix, només que no entre jugadors sinó contra un element extern, el desafiament que es presenta al grup. Allò interessant és que cadascú posi allò millor de si mateix al servei del grup per superar aquest desafiament, sabent que com que som diferents, cadascú podrà aportar quelcom diferent. La creativitat de cada persona deixa de ser una amenaça per als altres i es converteix en riquesa al servei del grup.

Els jocs cooperatius enclouen una colla de valors fonamentals en la construcció de la solidaritat. Per exemple:

(Substituïm rotllanes per cadires per tal que el joc tingui més seguretat física).

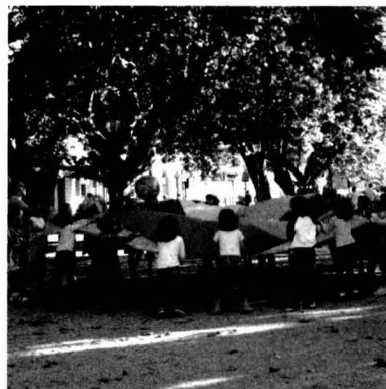
- **La integració enfront de l'exclusió.** Molts jocs, tot i sense ser pròpiament cooperatius, fomenten la integració a partir d'una situació inicial de divisió. El *Joc de la cadira*, en la seva versió tradicional, elimina les persones que no aconsegueixen asseure's i les cadires corresponents per repetir l'eliminació de persones. És a dir, està basat en l'exclusió. Us invitem a donar-li la volta i a basar-lo en la inclusió: eliminar cadires però no persones. El risc en aquest cas rau en què es pugui trencar una cadira, però segur que fruïu imaginant com fer lloc a cada persona perquè cap es quedi fora, o transformant un tros de cartó en una cadira imaginària.

- **L'escolta i la comunicació.** A vegades ens costa escoltar perquè estem preparant la nostra resposta, o preocupats per altres interessos o esperant una única forma de llenguatge, generalment la paraula i tanmateix, podem comunicar-nos de mil maneres diferents, quelcom que la nostra societat ha reprimit. Els jocs que afavoreixen la comunicació gestual i corporal ens inviten a prestar més atenció a la riquesa de totes les personalitats del grup i a beneficiar-nos-en.

- **L'afirmació de si-mateix-a.**

Afirmar-se físicament és ocupar un lloc al qual tenim dret. Per a molta gent això no representa cap problema, però per a altres és una mica més complicat; necessiten atrevir-se i avaluar el resultat, indagar si guanyen alguna cosa, confiar. En el joc, això és més fàcil que en la vida quotidiana. Representant un rol, puc prendre consciència del paper que ocupo en el grup, de què el meu petit tresor és important per al grup, de què per a sobreviure he d'atrevir-me a certs gestos audaços alliberadors d'energia i d'agressivitat.

- **La creativitat i la imaginació.**

En la nostra societat, moltes vegades la imaginació de les altres persones constitueix una amenaça; gràcies a ella, l'altre-a demostra que és millor que jo i rep l'aprovació que a mi m'agradaria rebre. En els jocs cooperatius, la imaginació de l'altre-a és un regal del que treure partit i enriquir-se. Creativitat per buscar estratègies que ens facin superar el desafiament, imaginació per a modificar les regles de joc. Però no hi ha creativitat sense una recerca interior i sense somnis. Somniar és trobar-se amb si mateix-a, és madurar projectes, és veure la vida d'una altra manera. Alguns jocs, amb el seu llenguatge simbòlic, ajuden a expressar allò inexpressable de la vida, a esperar el moment oportú, a expressar els nostres desigs més estimats.

- **La negociació i el diàleg.** Un dels avantatges dels jocs cooperatius és que puguem posar-nos d'acord sobre les regles de joc, modificant-les i adaptant-les als qui juguen. En variar les regles estem afirmant que es pot viure d'una altra manera personal i socialment. Afrontant les regles, qüestionant-les o inventant-ne d'altres, fem un seriós aprenentatge de democràcia.

Avantatges del joc cooperatiu

A través dels diversos tallers i projectes que hem realitzat amb nens i adults, hem pogut observar i verificar que el joc cooperatiu ofereix els següents avantatges:

- Passar-ho bé en grup
- Millorar les relacions entre les persones, el clima i l'ambient del grup
- Conviure en grup i sentir-se responsable de si mateix i dels altres
- Comunicar-se positivament amb els altres
- Desenvolupar el sentit de la responsabilitat social i la capacitat de cooperació.
- Afavorir la integració
- Superar l'egocentrisme i desenvolupar l'empatia
- Millorar la motivació i l'interès dels nens
- Tenir confiança en les seves pròpies capacitats i dels altres
- Viure positivament els conflictes
- Expressar sentiments i reconèixer-los amb la finalitat de comprendre i acceptar els dels altres.
- Incrementar l'autoestima positiva i l'autocontrol
- A més, són una eina educativa valuosa per als educadors a fi de:
- Facilitar l'observació dels diferents comportaments dels nens
- Permetre el descobriment d'habilitats desconegudes
- Conèixer millor les interaccions i el funcionament del grup.

Jugar per a construir la pau.

Decàleg de valors del joc

Tot reflexionant sobre la pau i el joc, ens vam adonar que alguns dels valors que té implícit el joc són fonamentals per construir la pau.

Per aquesta raó hem elaborat un decàleg de valors del joc, que permeten jugar per construir la pau.

El decàleg és el següent:

Plaer: El joc és alegria de viure, és fruit del moment.

Llibertat: Tota persona és lliure de jugar o no.

Creixement: El joc construeix una felicitat de sòlids ciments que comporta intensitat, una pulsio de curiositat, evasio positiva del dia a dia i, en definitiva, llibertat i plaer.

Diversitat: El joc, a l'igual que les persones, és únic i irrepetible, perquè mai no es va a desenvolupar igual. Cada partida serà diferent.

Integració: El joc afavoreix la integració dels participants en el mateix, des del coneixement, l'escolta, l'entesa i acceptació de les regles i dinàmica del joc.

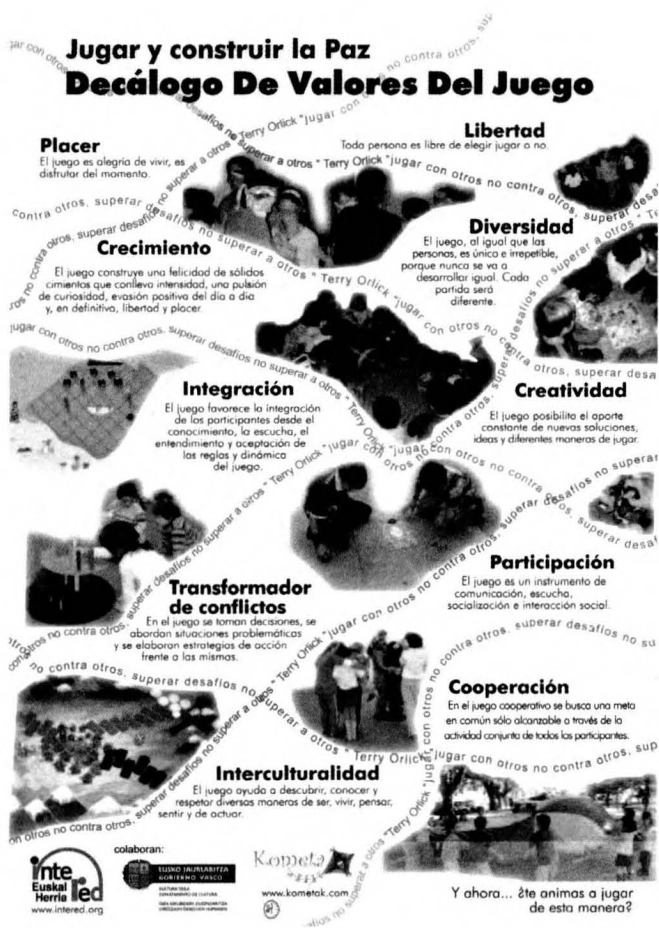
Creativitat: El joc possibilita l'aportació constant de noves solucions, idees i diferents maneres de jugar.

Transformador de conflictes: En el joc es prenen decisions, s'aborden solucions problemàtiques i s'elaboren estratègies d'acció davant les mateixes.

Participació: El joc és un instrument de comunicació, escolta, socialització i interacció social.

Interculturalitat: El joc ajuda a descobrir, conèixer i respectar diverses maneres de ser, viure, pensar, sentir i d'actuar.

Cooperació: En el joc cooperatiu es busca una meta en comú només assolible a través de l'activitat conjunta de tots els participants.

El joc amb els adults

Durant l'avaluació d'un taller de jocs cooperatius, una dona adulta ens va confessar que a ella li havien ensenyat a jugar per guanyar. I que durant el dia havia descobert que podia jugar per fruir. Creiem que aquesta dona ens va fer pensar a tots.

També hi ha persones que reconeixen que feia molt que no reien tant. Quan no sents la pressió del guanyar, sinó que et deixes portar pel plaer de participar, això allibera moltes tensions. A més hi ha jocs físics que permeten alliberar moltes energies i relaxen. Amb els adults de forma especial tenim molta cura en què entenguin molt bé les regles del joc. Insistim molt, fins a tres i quatre vegades i les que facin falta, en què s'entenguin bé. Perquè els adults a vegades ens resistim a jugar per no entendre bé el que cal fer, per por al ridícul. Per això insistim en la comprensió i també en la llibertat de participar o no. Tenim tot el dret a què un joc no ens agradi o ens faci por fer-nos mal o que tinguem un mal dia... El joc ha de ser una activitat per passar-ho bé, lliure i voluntària i només des d'aquí ens ajudarà a crear relacions sorprenents, positives i cordials entre els participants.

Els jocs cooperatius tindran futur si fan passar-ho bé als nostres nens i nenes. Hem de ser conscients del poder de la maquinària comercial que a través de la publicitat, condiona les nostres opcions i comportaments, la dels nens i les dels adults. Aquesta màquina sap el que li interessa. Aviva la necessitat i la fa insaciable. Crea noves necessitats, orienta cap als trastos, engendra mecanismes d'imitació, uniformitza, proposa joguines fràgils i comprar coses noves. Insinua que la veritable felicitat consisteix en posseir cada cosa individualment; ens vol convèncer que una part de la felicitat es troba en el dret a gastar diners. I, en realitat, quan comprem comparant anuncis i promocions, no fem realment una opció. Escollim entre allò que ens volen ensenyar!

Davant d'aquestes constatacions, podem introduir un projecte que sigui *nostre*?, que s'acosti com més possible al model educatiu que ens agrada? Que doni recursos reals als nens per viure i decidir en el món de demà? Un projecte –humil sens dubte– imperfecte, però que serà en part el nostre, un projecte estimulant a escala dels valors que ens habiten: la trobada, el compartir, la creativitat, potser senzillament la veritable felicitat, potser també la justícia, la democràcia. Si no donem per menjar qualsevol cosa als nostres nens, tampoc no els hauríem de donar qualsevol joc o joguina. Podem oferir-los jocs que els facin fruir, amb els quals se senten feliços perquè inventen, creen, es relacionen amb els altres en igualtat. I si ens veuen jugar entre adults, s'acostaran a jugar amb nosaltres. A casa, més d'un cop hem experimentat això. Anem a jugar! I els nens se'n van a l'ordinador o a la tele. Com que no els obligarem a jugar, comencem els grans i ens escolten riure, cridar... A poc a poc, els nens es van acostant i es van integrant al joc. El regal més gran que podem fer-los és jugar amb ells, sempre que tinguin la llibertat de fer-ho.

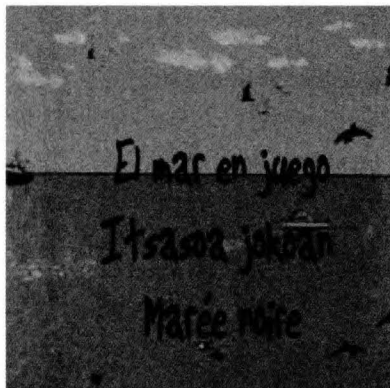

Si no donem per menjar qualsevol cosa als nostres nens, tampoc no els hauríem de donar qualsevol joc o joguina

Centre de recursos en jocs cooperatius

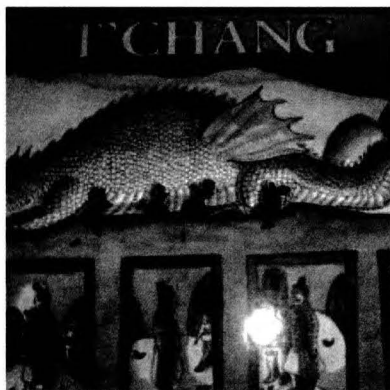
El Centre de Recursos en Jocs Cooperatius promogut per l'ONGD Intered, és un espai de consulta, creació i experimentació d'una àmplia gamma de jocs cooperatius, tant físics com jocs de taula. És situat a Sant Sebastià – Donostia al carrer Bengoetxea nº 4. El lema del centre és: “JUGAR AMB ALTRES, NO CONTRA ALTRES; SUPERAR DESAFIAMENTS, NO SUPERAR ALTRES”. Les principals activitats que duem a terme són:

- **Tallers de jocs cooperatius**, tant en la mateixa seu d'Intered, com a petició d'associacions, centres educatius o grups variats. En la majoria dels casos, els tallers estan dirigits a persones adultes, educadors, professorat, monitors de temps lliure, etc. Però també organitzem tallers per a nens i nenes en el marc de programes municipals.
- **Xerrades** sobre el paper dels jocs i específicament els jocs cooperatius, en l'equació dels nens i nenes.
- **Servei de préstec de jocs**, destinat a persones o centres. Fent-se socis, poden agafar prestats diversos jocs.
- **El servei de traducció** fa possible que disposem de les regles dels jocs en castellà i euskera, ja que pràcticament la totalitat dels jocs procedeixen de l'estranger. Hem traduït, a més, del francès els dos volums del llibre *Juegos Cooperativos para Construir la Paz* i *Juegos cooperativos. Juguemos juntos. 40 fichas para los niños y niñas de 6-12 años*
- **Servei de documentació**, adquirint bibliografia i informació a través d'Internet, a fi de posar-la a disposició de grups i persones que sol·liciten la nostra assessoria sobre els temes més variats i curiosos
- **Projectes d'Educació per al Desenvolupament**. En col·laboració amb una altra ONGD, estem acabant el projecte *Solidaridad y Cooperación en la Educación Primaria, formal y no formal*. Fruit d'aquest projecte, experimentat en set centres educatius de la Comunitat Autònoma Basca, hem editat una guia pedagògica amb activitats basades en jocs i puzles així com el llibre *Juegos cooperativos de ayer y de hoy*. Actualment, endeguem la segona part del projecte, destinat a educació secundària.
- **Servei de venda**. Ens trobem en contacte amb fabricants europeus, la qual cosa ens permet distribuir jocs que no es troben en el mercat espanyol.
- **Edició de jocs**. El desembre de 2004 es van editar tres nous jocs de taula cooperatius (*El mar en joc*, *T Chang* i *Allaus*), destinats a joves i adults, en col·laboració amb el creador de jocs belga Pascal Deru.

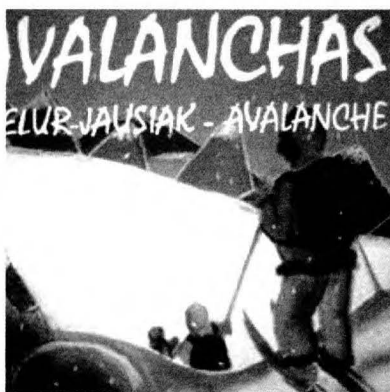

La història de cada joc és diferent; així en *El mar en joc*, l'objectiu dels jugadors és recórrer totes les galetes de *chapapote* que un petrolier vessa al mar i amenacen amb envair el mar i la costa.

Un joc cooperatiu en què els jugadors només poden guanyar junts si coordinen les seves jugades. Per a 1 a 6 jugadors, a partir de 10 anys.

El joc *T'Chang* se situa a Xina. Com trobar la sortida d'una tomba poblada per 7.000 estàtues de pedra? Un joc cooperatiu, familiar, intel·ligent, estrany, on ningú no guanya sense comptar amb els altres. Per a 1-4 jugadors, a partir de 8 anys

En el joc *Allaus*, quatre crides d'emergència arriben alhora al poble. En quatre de les altes valls, un avió ha sinistrat i els seus ocupants perillen. Al poble, s'organitzen quatre expedicions i cada una d'elles surt cap a una vall diferent per rescatar els viatgers en perill. Per a 3-4 jugadors, a partir de 7 anys.

Al llarg de la nostra curta però intensa trajectòria en relació amb el joc, hem pogut experimentar i comprovar que el joc cooperatiu és una eina meravellosa.

Us proposem descobrir-la i meravellar-vos... **jugant-t'hi**.

Inscrivim la solidaritat en els nostres cors. Es tracta senzillament, quedant-nos al nivell del joc i de la crida natural que representa per als nens, de jugar amb altres regles. Transformem la competitivitat en cooperació, descobrim totes les variables possibles, aïllem les receptes...i, per què no? Creem els nostres jocs de solidaritat.

Volem viure el futur amb optimisme, reforçats per la confiança en nosaltres i confiant en la potència creadora de la nostra imaginació; desenvolupem la comunicació positiva, la cooperació i la resolució no violenta de conflictes; així podrem respirar i contagiar l'alegria de viure. Es un camí al qual us invitem.

Josune Igoa
Olatz Aldabaldetrek
Centro de recursos en juegos cooperativos
Intered Euskal Herria

[* | En línea.WMF *]